

Når barnet har to foreldrehjem

Foreldre som bor hver for seg, kan velge å la barnet bo fast hos mor, hos far eller å ha delt bosted. De fleste bostedsordningene er ganske stabile, slik at det er forholdsvis sjelden at barn skifter fra en bostedsordning til en annen. Den mest stabile ordningen er at barnet bor fast hos mor. Dette viser både fedrenes og mødrenes svar. Fedre og mødre har i en del tilfelle ulik oppfatning av hvilken bostedsordning barnet har. Ifølge fedrene er delt bosted omtrent like stabilt som at barnet bor fast hos mor. Ifølge mødre skifter barn som har delt bosted, bostedsordning omtrent like ofte som barn som bor hos far.

Jan Lyngstad,
Ragni Hege Kitterød og
Kenneth Aarskaug Wiik

Bakgrunn

Denne artikkelen er en videre bearbeiding av analyser publisert i en rapport av Jan Lyngstad, Ragni Hege Kitterød og Erik H. Nymoen: *Hos mor, hos far eller delt bosted? Individuelle endringer i barns bo-ordning når foreldrene bor hver for seg* (Rapporter 2014/27, Statistisk sentralbyrå). Analysen gjelder for foreldre som tidligere har bodd sammen, enten som gifte eller samboere. Prosjektet er finansiert av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Jan Lyngstad (t.v.) er statsviter og forsker i Statistisk sentralbyrå, Gruppe for demografi og levekår. (jan.lyngstad@ssb.no)

Ragni Hege Kitterød er sosiolog og seniorforsker ved Institutt for samfunnsforskning. (hege.kitterod@samfunnsforskning.no)

Kenneth Aarskaug Wiik er sosiolog og seniorforsker i Statistisk sentralbyrå, Gruppe for demografi og levekår. (kenneth.aarskaug.wiik@ssb.no)

Stadig flere foreldre som ikke bor sammen, velger delt bosted for barnet. Fra 2004 til 2012 økte denne andelen fra 10 til 25 prosent i Norge. Det er imidlertid fremdeles forholdsvis sjelden at barnet bor fast hos far ([Lyngstad mfl. 2014](#), se tekstboks). Også i mange andre land har omfanget av delt bosted for barn av foreldre som ikke bor sammen, økt, mens andelen barn som bor fast hos mor, har gått ned. Andelen som bor fast hos far, er lav, og har holdt seg uendret (Cancian mfl. 2014; Fehlberg mfl. 2011; Singer 2008; Sodermans mfl. 2013).

I Norge er det få systematiske studier av endring i bostedsordninger blant barn med foreldre som bor hver for seg. I denne artikkelen benytter vi Statistisk sentralbyrås *Undersøkelsen om samvær og bosted 2012* for å analysere slike spørsmål (se tekstboks om datagrunnlaget). Vi skiller mellom tre ordninger: barnet bor fast hos mor, barnet bor fast hos far, og barnet har delt bosted (se tekstboks om barnets bostedsordning). Vi undersøker hvilken ordning som er mest stabil/ustabil samt hvor barna flytter når/hvis de endrer bostedsordning. Er det en tendens til «maternal drift», slik at barn med delt bosted begynner å bo fast hos mor etter hvert? Eller er bytte av bostedsordning like vanlig uansett hva man hadde bestemt seg for tidligere?

Data

Statistisk sentralbyrås [Undersøkelsen om samvær og bosted 2012](#) kartlegger hvordan familier ordner hverdagen etter et samlivsbrudd, og hvilken innflytelse barn har på bosteds- og samværsordninger. Både foreldre som bor sammen med barnet til daglig, og foreldre som ikke bor sammen med barnet, deltok i undersøkelsen. Utvalget omfatter foreldre med barn under 18 år og ble trukket slik at man har par av foreldre til samme barn. I en del tilfelle svarte kun én av foreldrene. Deltakerne ble spurt om bostedsordning, samvær og så videre for alle barn som de hadde sammen, men kartleggingen var mest detaljert for det yngste barnet. I denne artikkelen benytter vi opplysninger om det yngste barnet.

Opplysningene ble samlet inn gjennom telefonintervjuer. Svarandelen var 60 prosent. Man oppnådde høyere svarandel blant foreldre som var registrert bosatt sammen med barnet, enn blant foreldre som ikke var registrert bosatt sammen med barnet. Det er beregnet kombinerte frafalls- og utvalgsvekter. Undersøkelsen er dokumentert i [Høstmark \(2012\)](#).

Analysene i denne artikkelen er basert på svar fra fedre og mødre som hadde bodd sammen tidligere. De foreldrene som aldri har bodd sammen, holdes altså utenfor. Vi har benyttet to separate analyseutvalg. Det ene består av fedre: fedre som er registrert bosatt sammen med barnet, og fedre som ikke er registrert bosatt sammen med barnet, og både fedre der man også oppnådde intervju med barnets mor, og fedre der man ikke oppnådde intervju med barnets mor. Det andre er et tilsvarende utvalg bestående av mødre.

Flytter heller til mor?

En del forskere har hevdet at delt bosted er mindre stabilt enn å bo hos mor. De finner at mange barn som starter med delt bosted når foreldrene skiller lag, begynner å bo fast hos mor etter en stund, noe som gjerne kalles for «maternal drift» (Luepnitz 1982; Pearson og Thoennes 1990; Maccoby og Mnookin 1992; Cloutier og Jacques 2008; Smyth mfl. 2008).

Andre finner at delt bosted er omtrent like stabilt som bosted hos mor (Berger mfl. 2008; Kaspiew 2009). Flere av disse studiene har imidlertid små utvalg som ikke er tilfeldig trukket (for eksempel Cloutier og Jacques 2008). Resultatene kan derfor ikke uten videre generaliseres (se tekstboks om tilfeldig utvalg, usikkerhet og signifikans).

Videre er noen av studiene forholdsvis gamle (for eksempel Luepnitz 1982; Pearson og Thoennes 1990). Noen tar dessuten utgangspunkt i domsavsigelser om barns bosted og utelater dermed foreldre som er blitt enige om bostedsordning for barnet uten at rettsapparatet er involvert (Maccoby og Mnookin 1992; Berger mfl. 2008).

Fleksible foreldre viktig

Å endre barnets bostedsordning er ikke nødvendigvis negativt (Warshak 2014). Det kan være en følge av endringer i foreldrenes arbeids- eller familiesituasjon, eller av barnets ønske. Kanskje synes barn det er mer praktisk med en «fast base» enn med delt bosted etter hvert som de blir eldre? Eller kanskje ønsker de å endre ordningen dersom de for eksempel skifter skole, venner eller fritidsaktiviteter?

Skifte av bostedsordning kan dermed like gjerne være uttrykk for at foreldrene er fleksible i forhold til barnas ønsker, og hva som til enhver tid er mest praktisk, som at en gitt ordning er «mislykket». Det at foreldre fanger opp signaler fra barna og er villige til å justere eller endre bostedsordning til barnets beste, viser seg å være en sentral betingelse for at delt bosted skal fungere godt (for eksempel Lidén 2007).

Det er også viktig å være klar over at det å endre bostedsordning ikke nødvendigvis innebærer veldig store forandringer i samværet med hver av foreldrene. Dersom et barn for eksempel i utgangspunktet bor én uke hos hver av foreldrene, men reduserer periodene hos far til fem dager i stedet for sju, vil han/hun fremdeles ha mye kontakt med far.

Tilfeldig utvalg, usikkerhet og signifikans

Utvalget til *Undersøkelsen om samvær og bosted 2012* er tilfeldig trukket. Det innebærer at alle individer i utvalget hadde samme sannsynlighet for å bli trukket ut. Når utvalget trekkes på denne måten, kan resultatene generaliseres til populasjonen som utvalget er trukket fra, i vårt tilfelle fra populasjonen av foreldre som ikke bor sammen. Utvalg som ikke er trukket på denne måten, kan ikke generaliseres.

Resultatene fra undersøkelser av et lite utvalg individer som er tilfeldig trukket, er alltid usikre. Når vi trekker et utvalg, vil tilfeldigheter avgjøre hvor likt utvalget er den populasjonen det er trukket fra. Usikkerheten vil være større for tall for små grupper enn for tall for større grupper. Denne usikkerheten kan beregnes og oppgis da i form av signifikansnivåer. Et signifikansnivå på 5 prosent eller lavere aksepteres vanligvis som sikkert nok.

Barnets bostedsordning

Barnets bosted, eller bostedsordning, ble kartlagt gjennom følgende spørsmål: Vi vil gjerne vite hvem barnet bor fast sammen med, det vil si hvem har den daglige omsorgen for barnet nå? Er det 1) deg, 2) den andre forelderen, 3) begge to eller 4) andre?

Spørsmålet ble fulgt av en forklarende tekst: «Den av foreldrene som barnet bor fast sammen med, og dermed har den daglige omsorgen for barnet, kan blant annet bestemme hvor i landet barnet skal bo, om barnet skal være i barnehage. Den av foreldrene som barnet bor fast hos, må også ha foreldransvaret for barnet. Den andre forelderen har anledning til å uttale seg før en eventuell flytting. Hvis barnet har delt bosted, tas avgjørelsen om flytting, barnehage og lignende i felleskap.»

Foreldrenes svar på hvor barnet bor, stemmer ikke nødvendigvis med den adressen barnet er registrert bosatt på. I folkeregisteret kan man for eksempel bare være registrert på én adresse, selv om barnet har delt bosted (se nærmere om dette i rapporten som artikkelen er basert på (Lyngstad mfl. 2014).

Tabell 1. Har barnet endret bostedsordning etter bruddet mellom foreldrene? Svar fra tidligere gifte eller samboende foreldre. 2012. Prosent

	Endret bostedsordning		I alt	Antall
	Nei	Ja		
Svar fra alle foreldre	88	12	100	2 090
Svar fra fedre	87	13	100	1 019
Svar fra mødre	89	11	100	1 071

Kilde: Undersøkelsen om samvær og bosted 2012, Statistisk sentralbyrå.

Endret bostedsordning og tidligere bostedsordning

Etter spørsmålet om barnets bosted på intervju-tidspunktet ble personen spurt om barnet alltid hadde hatt denne bostedsordningen (etter at foreldrene flyttet fra hverandre), og hvor det eventuelt bodde før dette. Ved hjelp av disse spørsmålene får vi vite om barnet har endret bostedsordning, og hvilken bostedsordning det eventuelt har hatt tidligere. Det er bare den siste endringen i bostedsordningen som blir registrert (se rapporten som artikkelen er basert på for nærmere forklaring ([Lyngstad mfl. 2014](#))).

Det kan også skje endringer i samværsmønsteret innenfor en gitt bostedsordning uten at dette defineres som skifte av ordningen. Barn som bor fast hos mor, kan for eksempel trappe opp samværet med far fra fire til åtte dager per måned. Slike endringer analyseres ikke i denne artikkelen.

Skifter sjelden bostedsordning

I *Undersøkelsen om samvær og bosted 2012* ble et utvalg av mødre og fedre som bor hver for seg, bedt om å oppgi barnets bostedsordning på undersøkelsestidspunktet. De ble også spurt om barnet hadde hatt denne bostedsordningen helt siden foreldrene flyttet fra hverandre. De som oppgav at barnet hadde skiftet bostedsordning, ble spurt hva de praktiserte tidligere (se tekstboks om endret og tidligere bostedsordning).

Mødre og fedre har i en del tilfelle ulik oppfatning av hvilken bostedsordning barnet har. Generelt oppgir fedre oftere enn mødre at barnet har delt bosted eller bor hos far (Lyngstad mfl. 2014). Foreldrene svarer også litt forskjellig på spørsmålene om hvorvidt barnet har endret bostedsordning eller ikke, og hvilken ordning man eventuelt hadde tidligere. I denne artikkelen viser vi derfor svar fra mødre og fedre hver for seg, samt fra alle foreldre sett under ett.

Analysen gjelder for foreldre som tidligere har bodd sammen, enten som gifte eller samboere.

Både fedrenes og mødrenes svar tyder på at barna har stabile bostedsordninger (se tabell 1). Bare 13 prosent av fedrene og 11 prosent av mødrene oppgir at barnet har endret bostedsordning siden bruddet. For alle foreldre, sett under ett, er andelen 12 prosent.

Hva svarer så foreldre om barnets bosted når vi spør hvilken bostedsordning det hadde tidligere, altså før en eventuell endring?

Tabell 2. Barnets bostedsordning i dag, etter hvilken bostedsordning det hadde tidligere. Tidligere gifte eller samboende foreldre. 2012. Prosent

	Barnets bostedsordning i dag			I alt	Antall
	Hos mor	Hos far	Delt bosted		
Svar fra alle foreldre					
Tidligere bostedsordning					
Hos mor	92	3	5	100	1 318
Hos far	15	74	11	100	145
Delt bosted	12	5	83	100	627
Svar fra fedre					
Tidligere bostedsordning					
Hos mor	90	4	6	100	590
Hos far	18	71	12	100	93
Delt bosted	10	4	86	100	336
Svar fra mødre					
Tidligere bostedsordning					
Hos mor	93	3	4	100	728
Hos far	11	79	9	100	52
Delt bosted	15	5	80	100	291

¹ Eksklusive uoppsett bostedsordning og de som har bodd fast hos andre enn foreldrene. Kilde: Undersøkelsen om samvær og bosted 2012, Statistisk sentralbyrå.

Både bosted hos mor, hos far og delt bosted er ganske stabile ordninger, men det kan se ut til at skifte av bostedsordning er mest utbredt blant barn som bor hos far, og minst utbredt blant barn som bor hos mor, mens barn med delt bosted er i en mellomposisjon (se tabell 2).

Tar vi utgangspunkt i svarene fra alle foreldre, sett under ett, bodde for eksempel hele 92 prosent av dem som tidligere bodde hos mor, fremdeles hos mor på intervju-tidspunktet. Blant barn som tidligere bodde hos far, var andelen 74 prosent, og blant dem som tidligere hadde delt bosted, var andelen 83 prosent (se tabell 2). Etersom det er få tilfelle der barnet tidligere bodde hos far (145 av 2 090 observasjoner), er det stor usikkerhet ved tallene for denne gruppen.

Mest stabilt å bo hos mor

Det er først og fremst svarene fra fedrene som viser at delt bosted er en mer stabil bostedsordning enn det å bo fast hos far (se tabell 2). Mødrenes

svar viser derimot at delt bosted og det å bo fast hos far er omtrent like stabilt (eller ustabil) for barnet. Imidlertid tyder begge foreldrenes svar på at det å bo fast hos mor, er den mest stabile bostedsordningen.

Ved endring velger de fleste mor

Både blant dem som tidligere hadde delt bosted for barnet, og dem som valgte å la barnet bo fast hos far, gikk de fleste som endret ordningen, over til å la barnet bo fast hos mor (se tabell 2). Ser vi på svar fra alle foreldre sett under ett, finner vi at av barn som tidligere hadde delt bosted, bodde 12 prosent på intervjutidspunktet fast hos mor og 5 prosent hos far. Av de barna som tidligere bodde fast hos far, bodde 15 prosent hos mor, mens 11 prosent hadde delt bosted. Blant barn som tidligere bodde hos mor, bodde 3 prosent hos far, mens 5 prosent hadde delt bosted.

Hvor sikre kan vi være?

Hvor sikre kan vi være på at det å bo fast hos mor er den mest stabile bostedsordningen? Det kan jo være at de barna som tidligere bodde hos mor, er forskjellige fra dem som bodde hos far, og dem som hadde delt bosted på en rekke andre områder som kan ha betydning for hvorvidt man endrer bostedsordning. For å få et sikrere bilde av hvorvidt bestemte bostedsordninger er mer eller mindre stabile enn andre, har vi derfor gjennomført analyser der vi for eksempel justerer for forskjeller i barnas alder og kjønn, hvor lenge det er siden foreldrene skilte lag, hvorvidt foreldrene har nye partnere, og foreldrenes helse. Vi har benyttet en multivariat analyseteknikk som kalles logistisk regresjon. Siden mødrenes og fedres svar gir litt ulike bilder, er analysene gjort separat for mødre og fedre (se tekstboks om multivariat analyse for en fullstendig oversikt).

Oftest endring når barnet bor hos far

Søylene i figur 1 angir sjansen for å skifte bostedsordning for barn som tidligere bodde hos far, og barn som tidligere hadde delt bosted, sammenlignet med barn som tidligere bodde hos mor. De som tidligere bodde hos mor, utgjør da referansegruppen, der sjansen for å endre bostedsordning er satt til 1.

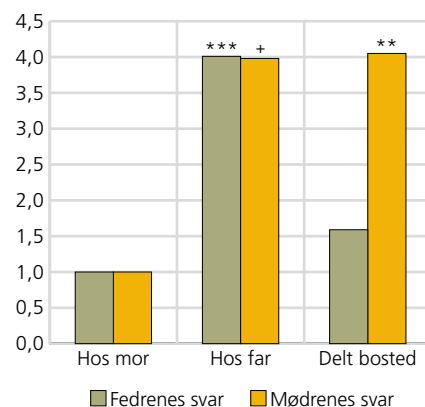
Multivariat analyse

I de multivariate analysene ser vi på tilbøyeligheten til at bostedsordningen er endret. Referanse kategorien er at den er uendret. Siden den avhengige variabelen har to kategorier, brukes logistisk regresjonsanalyse. Dette er en analysemetode som brukes når en vil studere den unike sammenhengen mellom sentrale uavhengige variabler eller forklaringsvariabler (her tidligere bosted) og den avhengige variabelen, kontrollert for andre uavhengige variabler.

Alle analysene er kontrollert for intervjupersonens alder og utdanning, om han eller hun bor sammen med ny/en annen partner, har dårlig helse eller betalingsproblemer. Vi kontrollerer også for hvor lenge ekspartnerne hadde bodd sammen, om de var gift eller samboende, tid siden brudd, antall barn de har sammen, yngste barnets alder og kjønn, hvem som hadde hovedansvaret for barna da de bodde sammen, graden av konflikt mellom foreldrene og hvem som beholdt den felles boligen ved bruddet.

Resultatene fra disse analysene presenteres som oddsrater. Når oddsforholdet er større enn én, betyr det at tilbøyeligheten til å endre bostedsordning er større for de foreldrene som har den aktuelle bostedsordningen (barnet bor hos far eller har delt bosted), enn for referansegruppen, det vil si de foreldrene som lar barnet bo hos mor. Når oddsforholdet er mindre enn én, er tilbøyeligheten til å endre bostedsordning mindre enn i referansegruppen.

Figur 1. Betydningen av barnets tidligere bostedsordning for om ordningen har vært endret siden foreldrene flyttet fra hverandre. 1 019 fedre og 1 071 mødre som har vært gift eller samboende med barnets andre forelder. Oddsforhold. 2012

+p<0,1, *p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Kilde: Undersøkelsen om samvær og bosted 2012, Statistisk sentralbyrå.

Referanser

Berger, L.M., P.R. Brown, E. Joung, M.S. Melli and L. Wilmer (2008): The Stability of Child Physical Placements Following Divorce: Descriptive Evidence From Wisconsin (2008), *Journal of Marriage and Family* 70 (May 2008): 273-283.

Cancian, M., D.R. Meyer, P. R. Brown og S. T. Cook (2014): Who Gets Custody Now? Changes in Children's Living Arrangements After Divorce. *Demography*, Published online 09 May.

Cloutier, R. og C. Jacques (2008): Evolution of residential custody arrangements in separated families: A longitudinal study, *Journal of Divorce and Remarriage* 28: 17-33.

Fehlberg, B., B. Smyth, M. Maclean og C. Roberts (2011): Legislating for shared time parenting after separation: A research review, *International Journal of Law, Policy and the Family* 25 (3): 318-337.

Høstmark, M. (2013): Undersøkelsen om samvær og bosted 2012. Dokumentasjonsrapport, [Notater 36/2013](#), Statistisk sentralbyrå.

Kaspiew, R., M. Gray, R. Weston, L. Moloney, K. Hand, L. Qu og the Family Law Evaluation Team (2009): *Evaluation of 2006 family law reforms in Australia*, Australian Institute of Family Studies, Sydney, Australia.

Kitterød, R.H. og J. Lyngstad (2014): She said, he said: Comparing mothers' and fathers' reports on the non-resident father's contact with his children, *Demographic Research* 30 (Article 31, Descriptive Finding): 899-910.

Lidén, H. (2007): «Barns erfaringer med delt bosted», i K. Skjørtén, R. Barlindhaug og H. Lidén (red): *Delt bosted for barn*, Oslo: Gyldendal Akademisk Norsk Forlag AS.

Luepnitz, D.A. (1982): *Child custody: A study of families after divorce*, Lexington, MA (USA): Lexington Books.

Lyngstad, J., R.H. Kitterød og E.H. Nymoen (2014): *Bosted og samvær 2002, 2004 og 2012. Endringer i ansvar og omsorg for barna når mor og far bor hver for seg*, [Rapporter 2014/2](#), Statistisk sentralbyrå.

Maccoby, E.E. og R.H. Mnookin (1992): *Dividing the child: Social and legal dilemmas of custody*, Cambridge, MA (USA): Harvard University Press.

Pearson, J. og N. Thoennes (1990): Custody after divorce: Demographic and attitudinal patterns, *American Journal of Orthopsychiatry*, 60: 233-249.

Singer, A. (2008): Active parenting or Solomon's justice? Alternating residence in Sweden for children with separated parents, *Utrecht Law Review* 4 (2): 35-47.

Smyth, B., R. Weston, L. Moloney, N. Richardson og J. Temple (2008): Changes in patterns of parenting over time: Recent Australian data, *Journal of Family Studies* 14: 23-36.

Sodermans, A.K., K. Matthijs og G. Swicegood (2013): Characteristics of joint physical custody families in Flanders, *Demographic research* 28 (article 29): 821-848.

Warshak, Richard A. (2014): Social Science and Parenting Plans for Young Children: A Consensus Report. *Psychology, Public Policy and Law*, 20 (1): 46-76.

Resultatene gjelder altså etter at det er justert for en rekke relevante forskjeller mellom gruppene.

Uansett om vi ser på fars eller mors svar, viser analysene at barn som tidligere bodde hos far, har atskillig større tilbøyelighet til å skifte bostedsordning enn barn som bor hos mor, slik figur 1 viser (se tekstboks for nærmere forklaring). Dette støtter resultatet fra tabell 2. Resultatet fra analysen, basert på fedrenes svar, er sikrere enn det vi får når resultatet er basert på mødrenes svar (se tekstboks om tilfeldig utvalg, usikkerhet og signifikans). Når det er større usikkerhet knyttet til mødrenes enn til fedrenes svar, har dette blant annet sammenheng med at det ifølge mødrene i denne analysen er få tilfelle (52 observasjoner) der barnet tidligere bodde hos far.

Delt bosted like stabilt som å bo hos mor, ifølge fedrene ...

Fedrenes svar viser at delt bosted er en like stabil bostedsordning som det å bo hos mor (se figur 1). Det er altså blant barn som tidligere har delt bosted, ikke større sannsynlighet for å skifte bostedsordning enn for barn som bor fast hos mor. Dette stemmer med resultatene vist i tabell 2, og gjelder altså også etter at vi har justert for at barn med delt bosted skiller seg fra barn som bor hos mor, på en rekke andre områder.

... men ikke ifølge mødrene

Mødrenes svar viser imidlertid at barn med delt bosted har langt større tilbøyelighet til å skifte bostedsordning enn barn som bor hos mor. Forskjellen er statistisk signifikant på 1 prosent-nivå (se tekstboks om tilfeldig utvalg, usikkerhet og signifikans) og er altså omtrent like stor som forskjellen mellom barn som bor hos mor, og barn som bor hos far (figur 1).

Ulike oppfatninger, men stabilt for barna

Et viktig funn i denne artikkelen er at barn med foreldre som bor hver for seg, ser ut til å ha ganske stabile bostedsordninger. Dette gjelder uansett om vi tar utgangspunkt i fedrenes eller mødrenes svar. Vi får imidlertid litt forskjellige bilder av hvilken bostedsordning som er mest eller minst stabil, avhengig av om vi spør mor eller far. Dette kan ha sammenheng med at foreldrene har ulike oppfatning av hva slags bostedsordning barnet hadde på intervju tidspunktet, og/eller hva slags bostedsordning det hadde tidligere. Eksempelvis kan noen anse en ordning der barnet tilbringer 40 prosent av tiden hos far og 60 prosent hos mor som delt bosted, mens andre oppfatter dette som at barnet bor fast hos mor.

Det kan også være ulike oppfatninger av hvor store forandringer som skal til for at det skal regnes som en endret bostedsordning. Det noen ser på som en mindre justering, kan andre tenke på som overgang til en ny ordning. Tidligere studier har vist at foreldre til samme barn ofte kan ha ulike oppfatning både av barnets bosted og hvor mye tid hver av foreldrene egentlig tilbringer sammen med barnet (Kitterød og Lyngstad 2014). Det er derfor ikke overraskende at analyser av fedres og mødres svar kan gi forskjellige resultater når det gjelder endring av bostedsordning.